

Groencontact

vakblad voor openbaar groen

P109205 | Afgiftekantoor 8000 Brugge | 34e jaargang | Tweemaandelijks | januari - februari 2008

Interview met Vlaams minister
Hilde Crevits

Zoektocht naar gezonde en attractieve
sierbomen

Innovatief militair groen
in Frankfurt

Technisch Vademecum
over bomen

Vijfentwintig miljoen euro
voor Vlaamse gemeenten

Volkstuinen in Vlaanderen

Sociale economie
maakt werk van natuur

vereniging voor

openbaar groen

Volkstuinen in Vlaanderen

Een analyse van de bestaande toestand

In juli 2007 rondde de afdeling Mobiliteit en Ruimtelijke Planning van de Universiteit Gent, in opdracht van het departement Landbouw en Visserij-afdeling Monitoring en Studie van de Vlaamse overheid, een onderzoek af over het volkstuingebeuren in Vlaanderen. In dit artikel worden de belangrijkste conclusies uit de studie besproken. De volledige studie is te downloaden op de website van de Vlaamse overheid (zie achteraan)

	aantal parken	aantal tuinen	bruto opp. (ha)	%
Provincie Antwerpen	48	2.395	68,2	50%
Provincie Oost-Vlaanderen	21	1.016	29,5	22%
Provincie West-Vlaanderen	16	383	9,1	7%
Provincie Limburg	7	210	8,1	6%
Provincie Vlaams-Brabant + Brussel	22	597	22,0	16%
Totaal	114	4.601	136,9	100%

Tabel 1: Aantal volkstuinten per provincie

De studie

In de studie komen volgende onderzoeks-
aspecten aan bod:

- een analyse van de beleids- en juridische context van volkstuinten in Vlaanderen;
- een inventarisatie van alle volkstuinten in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en een bespreking van de onderlinge kwantitatieve, kwalitatieve en sociale verschillen;
- het opstellen van een kwantitatieve richtnorm voor de behoeftebepaling van volkstuinten;
- een sterke-zwakke-analyse van het volkstuintegeburen vanuit economische, sociale en ecologische invalshoek;
- een enquête in een representatief volkstuintpark om inzicht te verkrijgen in het profiel van de gebruiker en de motieven voor het volkstuintenieren;
- het formuleren van beleidsaanbevelingen.

Inventarisatie

Aantal volkstuinten

Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tellen samen 4.600 volkstuinten,

verdeeld over 114 volkstuinten met een totale oppervlakte van 137 ha. De helft van alle volkstuinten zijn gelegen in de provincie Antwerpen, waarvan het overgrote deel in het grootstedelijk gebied Antwerpen. West-Vlaanderen en Limburg hebben het kleinste aandeel aan volkstuinten.

In vergelijking met de ons omliggende landen is dit cijfer zeer laag. Ter vergelijking: Nederland telt vandaag ca. 250.000 volkstuinten, Berlijn telt ca. 80.000 volkstuinten en Amsterdam telt ca. 6.000 volkstuinten, verdeeld over 40 parken met een totale oppervlakte van ca. 300 ha.

Kwaliteit

Het voorzieningenniveau is in de meeste volkstuintenparken laag tot zeer laag. Slechts 14% van alle volkstuintenparken heeft een kantine; in 7% is er elektriciteit, in 9% sanitair en in 5% leidingwater. Daarenboven is 40% van alle volkstuintenparken gelegen in de onmiddellijke nabijheid van een storende geluidsbron (spoorweg, snelweg, steenweg of vliegveld) en is er in 6% van alle volkstuintenparken een probleem van bodemvervuiling.

Planologische bestemming

De helft van alle volkstuintenparken is gelegen in zones waarvan de onderliggende planologische bestemming min of meer lijkt aan te sluiten bij de aard van de activiteit: 36% is gesitueerd in parkgebied, 5% in agrarisch gebied, 7% in gebied voor dagrecreatie en 2% - in Geraardsbergen - in een gebied met als specifieke bestemming 'kleintuingebied'. Daartegenover staat dat 35% van de volkstuintenparken op korte of middellange termijn dreigt te kunnen verdwijnen als gevolg van de planologische bestemming van de gronden, bijvoorbeeld als woongebied, woonuitbreidingsgebied of bedrijventoneel.

Sociaal aspect

De helft van alle volkstuinters is gepensioneerd. Het aandeel tuinders met een migrantenafkomst is aanzienlijk hoger in stedelijke gebieden dan in landelijke gemeenten. In sommige Antwerpse districten bedraagt dit aandeel tot 90%. De gemiddelde afstand tussen woning en volkstuint bedraagt 2,83 km, 17% van de tuinders woont op minder dan 1 km van zijn volkstuint en 68% van de tuinders heeft thuis geen eigen tuin.

Volkstuinten te Sint-Amandsberg (Gent)

Beheersaspect

60% van de volkstuinten is gelegen op gronden die eigendom zijn van een openbaar bestuur, 17% van de gronden is eigendom van de NMBS-holding en 20% is eigendom van private personen of organisaties. 53% van de volkstuinten wordt beheerd door vzw De Volkstuin, 3% wordt beheerd door vzw Velt.

Sociaal aspect

Volkstuinten komen overduidelijk tegemoet aan een reële behoefte aan groene ruimte in zeer dichtbevolkte wijken. Volkstuinten vormen een bijzonder onderdeel van het groenaanbod in steden als gevolg van het semi-publieke karakter en het dichte netwerk aan onverharde paden. Hiermee vormen ze een complementaire aanvulling op andere openbare groenvoorzieningen zoals sportvelden, stadsparken, natuurgebieden, enz. Volkstuinten zijn bovendien financieel laagdrempelig, waardoor in principe geen enkele bevolkingsgroep op basis van dit criterium wordt uitgesloten. De gemiddelde jaarlijkse huurprijs bedraagt 0,14 €/m². Voor een perceel van 200 m² (mediaangrootte van een volkstuintperceel in Vlaanderen) komt dit neer op 28 € per jaar. Het gebruik van volkstuinten is tenslotte niet gebonden aan bepaalde bevolkingsgroepen of leeftijdscategorieën. Hoewel gepensioneerde mannen van oudsher de belangrijkste gebruikersgroep van volkstuintenparken vormen, is sinds de jaren 1980 het publiek geleidelijk meer divers geworden. Voor vrouwen en jongeren vormen het biologisch telen van groenten en het ontspanningsaspect de belangrijkste motieven voor het houden van een volkstuint. Voor mensen met een migrantenafkomst zijn dit het kweken van cultuureigen groenten en de drang naar buitenlucht.

Economisch aspect

Volkstuinten zijn een extensieve vorm van ruimtegebruik – de opbrengst per oppervlakte-eenheid is laag – en zijn om die reden, bij een stijging van de grondprijs, kwetsbaar

voor verdrukking door intensievere vormen van ruimtegebruik. Het is vanzelfsprekend dat volkstuinten wat betreft teeltopbrengst¹ in het niets verdwijnen ten aanzien van de opbrengst van bouwgrond.

Hoedanook kunnen volkstuinten worden beschouwd als een middel om de beheerskosten van publieke parken te drukken. De beheers- en onderhoudskosten van volkstuintenparken is minimaal in vergelijking met andere publieke parkstructuren, omdat de gebruikers van volkstuinten contractueel verplicht zijn in te staan voor het onderhoud van de eigen percelen en de gemeenschappelijke infrastructuur. Daarom kan de verweving van volkstuinten in stadsparken bijdragen tot een daling van de algemene beheerskosten voor publieke parkstructuren. Uit praktijkervaringen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijkt bovendien dat het integreren van een volkstuintpark in een groter groengebied het gebruikersaantal verhoogt, het publiek verbreedt en de bezoekers evenwichtiger verdeelt over de dagcyclus waardoor de sociale controle vergroot. Vanuit de invalshoek van gebruikswaarde en belevingswaarde kunnen bovendien volkstuinten worden beschouwd als een open-

ruimtefunctie met een hoog maatschappelijk rendement. Bij het opmaken van het maatschappelijk rendement wordt een balans opgemaakt van de kosten (aanleg, onderhoud, inrichting, beheer) en de baten (aantal gebruikers, diversiteit van gebruikers, frequentie van gebruik, verblijfsduur en toegankelijkheid). Vanuit een sociaal-economische invalshoek kunnen volkstuinten tenslotte worden beschouwd als een economisch correctie-instrument dat de onvolkomenheden van het vrije kapitalistische marktmechanisme ondervangt omdat, door de eigen voedselvoorziening, de afhankelijkheid van prijsfluctuaties voor levensmiddelen wordt verminderd.

Ecologisch aspect

Volkstuinten bezitten potentieel een hoge natuurwaarde als gevolg van de aanwezigheid van opgaande beplanting, het voorkomen van oude bomen en de vaak natuurvriendelijke wijze van tuinieren. Heel specifiek dragen volkstuinten bij tot het instandhouden van de genetische diversiteit door het telen van oudere akkerbouwgewassen. Op een abstracter niveau dragen volkstuinten bij tot het verkorten van de voedselketen en het verminderen van voedseltransportkilometers.

1. De winst die kan worden behaald uit de teeltopbrengst in vergelijking met de gangbare marktprijzen bedraagt 1.000 € tot 2.000 € per jaar. (Mondelijke mededeling door dhr. Piet Bausmans - VZW Volkstuinten district Deurne)

Kansen

Een aantal maatschappelijke evoluties zal het belang van volkstuinparken in de toekomst nog doen toenemen. Enerzijds verandert zowel het sociologische profiel (toenemende vergrijzing en immigratie) als het tijdsbestedingspatroon van de bevolking (meer vrije tijd als gevolg van werklidverkortings, brugpensioenen en werkloosheid), wat leidt tot een groter potentieel doelpubliek voor volkstuinten. Anderzijds is er een sterke evolutie op de immobielmarkt naar meer appartementen en minder grondgebonden woningen (als gevolg van de stijgende grondprijzen), wat de behoefte aan groene ruimte, in het bijzonder aan volkstuinten, doet toenemen. De evolutie in het ruimtelijk beleid naar de ontwikkeling van groenpolen in stadsranden houdt daarom belangrijke kansen in voor de uitbreiding van het volkstuinareaal.

Volkstuinparken blijven echter kwetsbaar voor verdrukking door intensievere vormen van ruimtegebruik. Daarom zijn doelgerichte maatregelen nodig. In de studie werden drie maatregelen voorgesteld om het maatschappelijk rendement van volkstuinparken verhogen. Door aangepaste tuiniermogelijkheden aan te bieden aan specifieke doelgroepen, kan de gebruiksfrequentie van volkstuinparken worden verhoogd. Voorbeelden zijn aangepaste kleinere percelen voor ouderen, schoolwerktuinen voor de jeugd en verhoogde tuinen voor lichamelijk gehandicapten. Educatieve en recreatieve voorzieningen voor niet-tuinders kunnen de gebruiksfrequentie van volkstuinparken vergroten. Hierbij kan worden gedacht aan schoolbezoeken,

een ophaalpunt voor snoeiafval voor buurtbewoners, een ontmoetingsruimte, enz. De externe toegankelijkheid van volkstuinparken kan worden verbeterd door een betere verknoping met de omgeving via fiets- en wandelpaden en door het vergroten van de bereikbaarheid.

Richtnorm voor de behoeftebepaling aan volkstuinten

Op basis van empirisch onderzoek werd tenslotte getracht een algemene richtnorm op te stellen voor het bepalen van de behoefte aan volkstuinten in Vlaanderen. De richtnorm werd gebaseerd op drie variabelen waartussen statistisch een aantoonbaar lineair verband bestaat: de bevolkingsdichtheid per district, de relatieve dichtheid aan volkstuinten per district en de druk op de wachtlijsten per district (d.i. het aantal wachtenden in verhouding tot het aantal beschikbare volkstuinten).

De behoefte aan volkstuinten werd berekend voor tien Vlaamse steden en bedraagt in totaal 95 ha.¹ De bijkomende behoefte is het grootst in de stedelijke gebieden Gent (+80%), Brugge (+73%), Mechelen (+88%), Aalst (+97%), Kortrijk (+74%), Oostende (+70%), Sint-Niklaas (+52%) en Hasselt (+49%). Voor Turnhout volstaat het huidige aanbod. Voor Antwerpen moet het huidige aanbod met ca. één derde worden uitgebreid om aan de behoefte te voldoen. ■

1. De berekening werd uitgevoerd voor de twee grootstedelijke gebieden Antwerpen en Gent en de acht regionaalstedelijke gebieden die vandaag reeds een of meerdere volkstuinparken hebben: Brugge, Mechelen, Aalst, Kortrijk, Hasselt, Sint-Niklaas, Oostende en Turnhout.

Tekst

David Verhoestraete, Grontmij
[ten tijde van studie bij Universiteit Gent-
Afdeling Mobiliteit en Ruimtelijke Planning]
Hans Leinfelder, Georges Allaert
Universiteit Gent-Afdeling Mobiliteit en
Ruimtelijke Planning

Foto's

Volkstuinen Werk van den Akker,
Sint-Amandsberg (Gent)
Volkstuinen Werk van den Akker, Sint-Niklaas

Websites

www2.vlaanderen.be/landbouw/
www.volkstuin.be
www.velt.be

Extra ledeninfo

www.vvog.info

■ ■ ■ ■ ■
Volkstuincomplex in Sint-Niklaas

■ ■ ■ ■ ■
Volkstuinen te Sint-Amandsberg
(Gent)

